

ÜÇ OSMANLI TARİHİ



Oruç Beğ Tarihi

*

Ahmedî:

*Dâstân ve Tevârîh-i
Mülûk-i Âl-i Osman*

*

Şükrullah:

Behcetü't-Tevârîh

*

Ek:

*İstanbul Kütüphanelerinde
Tanınmamış Osmanlı Tarihleri*

Hazırlayan:

Atsız





YAYIN NU: 907

KÜLTÜR SERİSİ: 476

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-975-437-869-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2011

8. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5

Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00

Sertifika No: 45103

İstanbul - 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
-------------	---

ORUÇ BEĞ TARİHİ

Eser ve Müellifi Hakkında Birkaç Söz	11
Oruç Beğ Tarihi	17
İsimler Cetveli	111

AHMEDÎ:

DÂSTÂN VE TEVÂRİH-İ MÜLÜK-İ ÂL-İ OSMAN

Ahmedî (1334-1413)	131
Osman Ocağı Padişahlarının Destanı ve Tarihi ve Kâfirlerle Savaşları	137
Ahmedî'nin Osmanlı Tarihindeki Vukuatın Hülâsası	161
Ahmedî'ye Göre Osmanlı Hanedanı Soykütüğü	166
İsimler Cetveli	167
Ahmedî'nin Osmanlı Tarihinde Açıklanması Gereken Sözler	169
Türkçe Sözler	169
Arapça Sözler	171
Farsça Sözler	175

ŞÜKRULLAH:

BEHCETÜ'T-TEVÂRİH

Şükrullah'ın Hayatı ve Eserleri	181
Hayatı	181
Eserleri	183
<i>Behcetü't-Tevârih</i>	185
<i>Behcetü't-Tevârih</i> 'in 16'ncı Asırdaki Tercümesi	186
<i>Behcetü't-Tevârih</i> 'in Bundan Önceki Seif ve Atsız Neşirleri	187
Bu Seferki <i>Behcetü't-Tevârih</i> Basımında Okuyucuların Dikkat Etmesi Gereken Noktalar	189

Tercümede Kullanılan Eski Türkçe Kelimeler	190
<i>[Behcetü't-Tevârih]</i>	193
Osmanlı Sultanları Tarihi	203
Şükrullah'a Göre Osmanlı Tarihinin Kronolojisi	233
Şükrullah'ın hayatının Kronolojisi	233
Şükrullah'ın Eserleri	234
Şükrullah'a Göre Osmanlıların Şeceresi	234
İsimler Cetveli	235

EK

İstanbul Kütüphanelerinde Tanınmamış Osmanlı Tarihleri	241
--	-----

Sunuş

Bu kitap, her üçü de Atsız Hoca tarafından hazırlanıp da Tercüman 1001 Temel Eser serisinde (İstanbul, tarihsiz) yayınlanmış olan *Oruç Beğ Tarihi** ile Türkiye Yayınevi tarafından *Osmanlı Tarihleri-I* (İstanbul, 1949?) adlı kitap içinde yayınlanan Ahmedî'nin manzum tarihi *Dâstân ve Tevârîh-i Mülûk-ı Âl-i Osman*'ın ve Şükrullah'ın *Behcetü't-Tevârîh* adlı eserinin bir araya getirilmesiyle meydana gelmiştir. İsimler Cetveli için kolaylık olması bakımından nesirlerde konulmuş olan satır numaraları, bu yayınıımızda gereksiz bulunmuştur. Fakat manzum metinde her 5 mısradaki bir konulan numaralar ise, cetvelde isimlerin geçtiği mısra numaraları gösterildiğinden, uygulanmıştır. Kitabın 6. basımından itibaren, Atsız Hoca'nın, *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*'nde neşredilen "İstanbul Kütüphanelerinde Tanınmamış Osmanlı Tarihleri" adlı makalesi ilave edilmiştir.

Metnin Atsız Hoca tarafından uygulanan imlâsına dokunulmamıştır.

Ötüken Neşriyat

* Bu yayında kitaba eklenmiş olan, Oruç Beğ Tarihi'nin Manisa Kütüphanesi'nde bulunduğu belirtilen Osmanlıca metni konulmamıştır. (Ötüken)

ORUÇ BEĞ TARİHİ

Eser ve Müellifi Hakkında Birkaç Söz

«Osmanlı Tarihi»nin en eski yerli kaynakları, ilk «tarihî takvim»lerle Ahmedî'nin meşhur *İskendernâme'sine* eklediği manzum parçasından sonra «Tevârîh-i Âl-i Osman» (= Osmanlı Hanedanı Tarihleri) diye adlandırılan kroniklerdir. Çoğunun müellifi bilinmeyen bu kroniklerin başlıcaları Âşıkpaşaoğlu, Neşrî ve Edirneli Oruc'a ait olanlarıdır.

Oruc'un eseri 1925'te Berlin'de ünlü Türkolog Prof. Babinger tarafından bastırılmış, Türkiye'de ise şimdiye kadar bu eserle ciddî şekilde meşgul olunmamıştır.

Babinger'in bastırdığı *Oruç Tarihi*, eserin Oxford ve Cambridge nüshalarının ayrı ayrı basımından ibarettir. İki nüsha arasındaki kelime ve ifade farkları fazla olduğundan, nüshalardan birini esas alarak ötekiindeki farkları dip notları ile göstermek yoluna, haklı olarak gitmemiştir.

Babinger basımında Oxford nüshası 3-75. sayfaları almakta ve hicrî 872 tarihinde bitmektedir. Bu nüshanın başlarında müellif kendisini «Oruç b. Âdili'l-Kazzâz Kâtibü'l-Edrenevî» diye tanıtmaktadır. Oruc'dan bahseden Türk tarihçilerinin onu «Oruç Beğ» diye anması belki bu kâtipliğinden ötürüdür. O sırada İstanbul alınmış olmakla

ORUÇ BEĞ TARİHİ

Bismillâhi'r-Rahmânî'r-Rahîm

Elhamdülillâhi Rabbi'l-Âlemîn. Ve's-Selâtü
ve's-Selâmi alâ Seyyidinâ Muhammedin
ve Âlihi't-Tayyibîni't-Tâhirîni Ecma'în.¹

Azizimiz! Bil ki bunca ulular ki gelmişlerdir eskilerden ve sonrakilerden kimi tefsir, kimi hadîs, kimi peygamberler tarihi, kimi bizim peygamberimizin tarihi, kimi padişahlar tarihi gibi şeyler yazmışlardır. Kimi de acayip hikâyeler kaleme almış, **İran** ve **Rum** padişahlarından, **Efrâsiyab**'dan, **Zâloğlu Rüstem**'den âlemde söylenmedik hiçbir söz kalmamıştır. Her azizler ki gelmişlerdir, her biri kendi zamanında olan padişahların kıssalarını yazıp beyan etmişlerdir. İmdi: Azizimiz! Her kişiye kendi zamanında olan padişahların kıssalarını yazmak gerektir. Zira «Zıllullâhi fî'l-arz»dır.²

İmdi azizimiz bu değersiz **Âdilül-Kazzâz oğlu Edirneli Kâtip Oruç**³ gördü ki her kıssa için türlü hikâyetler söylenmiştir. Ancak, **Osmanlı Hanedanı** tarihi teva-

¹ Âlemlerin sahibi olan Allah'a hamd, efendimiz Muhammed'e ve onun iyi, arınmış ocağının bütününe dualar ve selâmlar olsun.

² Yerde Tanrı'nın gölgesi.

³ «Kazzâz» Arapça kelime olup «ipek işleyen», «ibrişim büken» demektir. Oruç'un babası Âdil'in ipekçi esnafından olduğu anlaşılıyor.

Ahmedî

Dâstân ve Tevârîh-i
Mülûk-i Âl-i Osman

AHMEDÎ

(1334-1413)

Asıl adı İbrahim, babasının adı Hızır'dır. Eskiden âdet olduğu üzere alınmış islâmî lâkabı "Tâceddin"dir. "Ahmedî" şiirde kullandığı mahlestdir.

Nereli olduğu kesin olarak belli değildir. Germiyanlı veya Sivaslı olduğu söylenmektedir. Bir ihtimale göre de Uşak köylerinden "Sivaslı"da doğmuştur.

Ahmedî ilk tahsilini Anadolu'da gördü. Zamanının büyük bilginlerinden ders almak üzere Mısır'a gitti. Orada Şeyh Ekmeledin'den ders gördü. Meşhur Türk doktoru Hacı Paşa ile meşhur bilgin Molla Fenârî Mısır'da arkadaşları idiler.

Mısır'dan döndükten sonra Kütahya'da yerleşti. Germiyan beğlerinden Süleymanşah'a (1368'den önce 1386) şiirler takdim ederek ona intisap etti. Süleymanşah, şairleri çok koruyan beğlerden biriydi. Ahmedî bu sırada yine Süleymanşah tarafından himaye gören Türk şairi Şeyhoğlu'nun, belki de kıskançlık dolayısıyla, aleyhinde bulunmuştur.

Bundan sonra, ihtimal, Karamanlıların hücumuna uğrayıp Osmanlılara sığınan Germiyanlıların sarayındaki rahatın kaçmasıyla Osmanlılar ülkesine gelerek Yıldırım Bayazıd'ın oğullarından Süleyman Çelebi'ye intisap etti ve onun sarayında büyük mevki ve nüfuz kazandı. Ahmedî'nin şiirlerinde Süleyman Çelebi'ye karşı olan minnettarlığının izleri görülür. Ankara savaşından sonra, ilk zamanlarda Ahmedî'nin ne yaptığı belli değildir. Bazı söylentilere

Şükrullah

Behcetü't-Tevârîh

Şükrullah'ın Hayatı ve Eserleri

Hayatı

Şükrullah 1388'de doğdu. Babası Şehâbeddin Ahmed, dedesi Zeyneddin Zeki'dir. Bunu kendisi söylüyor. *Amasya Tarihi* müverrihi merhum Hüsameddin Efendi ise ilk atasının Salur boyundan Toğan, bunun oğlunun da Divrikli Evren olduğunu söylemişse de kaynak gösterememiştir. Divrikli Evren, Zeyneddin Zeki'nin babası imiş.

Şükrullah, *Behcetü't-Tevârih*'in sonunda 22 yaşında (milâdî yılla göre 21 yaşında) Osmanogullarının hizmetine girdiğini söylüyor. Bu tarih 812(= 1409)'ye raslar ki Osmanlı tahtı için Yıldırım Bayazıd oğullarının çarpıştığı zamandır ve ortada Süleyman, Musa ve Mehmed Çelebiler kalmıştır. Halbuki Rauf Yekta Beğ, *Millî Tettebbüler Mecmuası*'ndaki "Türk Sazları" adlı bir makalesinde (cilt. 11, sayı 4, sayfa 136—137) Şükrullah'ın, İsa Çelebi'ye yazdığı bir musiki kitabından bahsediyor ve bir yazmasının kendi elinde bulunduğunu bildiriyor.

İsa Çelebi, muhtelif rivayetlere göre 1402 ile 1405 arasında ortadan kalktığı için Şükrullah'ın, Osmanogulları hizmetine girdiği tarihi 1409'dan 4 veya 7 yıl daha öncesine almak icap eder. Sonradan Mehmed Çelebi'nin nesli tahta hâkim olduğu için, belki İsa Çelebi'ye intisabını Şükrullah saklamak istemiş olabilir diye bir

EK
İSTANBUL
KÜTÜPHANELERİNDE
TANINMAMIŞ
OSMANLI TARİHLERİ*

* *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Cilt VI, Sayı 1-2, 1957, s. 47-81.

İstanbul Kütüphanelerinde Tanınmamış Osmanlı Tarihleri

Bilinen Osmanlı tarihlerinin dışında, Osmanlı tarihiyle ilgili ve kimisi tarih, kimisi de menkıbevî mahiyette olan bir hayli eser daha vardır. Bunların bir takımında yeni bir bilgi olmamakla beraber, listeyi tamamlamak için bilinmesi lâzım geldiği gibi, bazılarında da ufak tefek yeni malûmatın bulunması, herhalde, öğrenilmelerini gerekli kılmaktadır. Bazılarının ehemmiyeti ihtiva ettikleri tarihî bilgide değil, yazıldıkları zamanın telâkkisini, halkın veya münevver bir zümrenin tarih felsefesini aksettirmelerindedir. Bazıları ise bize en orijinal bilgileri veren ana kaynaklardır.

Bu eserlerden bazıları Bursalı Tahir Bey'in "*Osmanlı Müellifleri*"nde ve Prof. Babinger'in "*Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke*" adlı eserinde zikrediliyorsa da bazıları Osmanlı tarihiyle uğraşanlar için tamamen meçhuldür ve ilk defa tarafımdan ortaya konmaktadır. *Osmanlı Müellifleri*'nde ve Babinger'de adı geçenlere gelince, bunlar henüz herkes tarafından istifade olunur derecede popüler bir mahiyet almamıştır.

Aşağıda, tamamen veya kısmen meçhul bu eserlerden bazılarının listesini verecek ve lüzum gördüklerim hakkında notlar ekleyeceğim. Fazla yer tutmaması için, kitapların evsafını pek kısa olarak zikredeceğim. Arapça bir kelime olan ve ne söylenişi, ne de imlâsı Türkçeye ve yeni harflere yakışmayan "eb'âd" kelimesi yerine, uydurma da